

دانشگاه سیستان و بلوچستان
تحصیلات تکمیلی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته الهیات و معارف اسلامی (فقه و مبانی حقوق اسلامی)

عنوان:

تأثیر حق الله و حق الناس بر مجازاتهای اسلامی

استاد راهنما:

دکتر نادر مختاری افرکتی

استاد مشاور:

آقای حجة الاسلام والمسلمین سید محمد طباطبایی

محقق و نگارنده :

محمد رضا اسدالهی

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

مهرماه ۱۳۸۸

بِسْمِ تَعَالَى

این پایان نامه با عنوان تأثیر حق الله و حق الناس بر مجازاتهای اسلامی قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد رشته الهیات و معرف اسلامی (فقه و مبانی حقوق اسلامی) توسط دانشجو محمدرضا اسدالهی تحت راهنمایی استاد پایان نامه دکتر نادر مختاری افرکتی تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

محمدرضا اسدالهی

این پایان نامه ..... واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ ..... توسط هیئت داوران بررسی و درجه ..... به آن تعلق گرفت.

تاریخ

امضاء

نام و نام خانوادگی

دکتر نادر مختاری افرکتی

استاد راهنما:

حجة الاسلام والمسلمین

استاد مشاور:

طباطبایی

دکتر عابدین مؤمنی

داور ۱:

دکتر امیر حمزه سالارزایی

داور ۲:

نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر خاکپور

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب محمدرضا اسدالهی تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان‌نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: محمدرضا اسدالهی

امضاء

تقدیم به:

محضر مبارک آقا صاحب الزمان روحی و ارواح العالمین له الفدا و

مقام معظم رهبری دامت افاضاته

و تمامی شهداء راه اسلام و امام شهداء بنیان گزار جمهوری اسلامی ایران و یادگارانیشان

تشکر و قدردانی از :

استاد ارجمند و عزیزم جناب آقای دکتر نادر مختاری استاد راهنما و حجة الاسلام طباطبایی به عنوان استاد مشاور و دکتر امیر حمزه سالارزایی مدیر گروه محترم فقه و مبانی حقوق اسلامی و کلیه کسانی که در این مدت زحمات زیادی را متحمل شده اند .

همچنین بر خودم فرض می دانم که از داوران محترم جناب آقای دکتر مؤمنی و جناب آقای دکتر سالارزایی که قبول زحمت نموده اند و عیوب و نقایص پایان نامه ام را به من هدیه کرده اند ، نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم .

و همچنین تشکر و قدردانی دارم از پدر و مادر عزیزم که به من زندگی بخشیده اند .

و همسر بزرگوار و مهربانم که در این مدت زحمات زیادی را متحمل شدند و پشتیبان محکمی در روز های سخت زندگی ام بوده اند .

و تمامی میوه های زندگی ام که در این مدت مشکلات و مشقت های فراوانی را متحمل شدند .

انشالله خداوند به تمامی این بزرگواران اجر و پاداش وافر عنایت فرماید .

چکیده:

انسان از بدو توّلد و یا حتی با انعقاد نطفه اولیه اش ، دارای یک سری حقوقی می شود که بر دیگران لازم است آن حقوق را رعایت کنند . از آنجا که انسان موجودی بسیار ظلم و جهولی است ، همواره سعی و تلاش می کند که حق خود را بر دیگران مقدم داشته و حتی حقوق دیگران را نادیده بگیرد . پیامبران الهی (علی نبینا و اله و علیهم السلام) آمده اند که با تعلیم مکارم اخلاق بشر را به رشد و تکامل برسانند ، تا از این طریق مودّت و الفت و دوستی را بین افراد بشر برقرار نمایند ، اما از آنجا که تمامی انسانها با پند و اندرز متذکّر نمی شوند ، پس یک سری قوانینی لازم است که بتواند روابط افراد جامعه را با یکدیگر تنظیم نماید ، تا ادامه و بقاء زندگی اجتماعی انسانها توأم با رفاه و آسایش میسر گردد و نظم و امنیت در جامعه گسترش یابد و عدالت در تمامی جوانب خود در جامعه بر پا گردد .

این امر ممکن نیست مگر با پیش بینی یک سری قواعد و ضوابطی که مانع تجاوز و تعدی افراد به حقوق هم دیگر شود و افراد را ملزم به رعایت موازین حقوقی و اجتماعی نماید که در فقه اسلام از آنها به عنوان مجازاتهای اسلامی تعبیر شده است . در حقوق عرفی ، حقوق به دو بخش مدنی و کیفری تقسیم می شود ، ولی در مکتب حقوقی اسلام ، این تقسیم بندی بر اساس حق الله و حق الناس می باشد . مسلم است که هر کدام از حق الله و حق الناس در اجرای مجازاتهای اسلامی نقش بسزایی دارند و در پاره ای از موارد ممکن است ، علاوه بر مجازاتهای اصلی ، مجازاتهای تمینی هم به دنبال داشته باشد و باعث تشدید مجازاتها گردد و در پاره ای از موارد با توجه به شرایط مختلف ممکن است ، باعث تخفیف مجازات حتی عفو از مجازاتها گردد .

با توجه به اهمیت این موضوع ، پس لازم است که تعریف دقیقی از حق الله و حق الناس ارائه گردد و رابطه بین آنها مشخص شود و تفاوت های آنها بیان گردد و تأثیر هر کدام از آنها بر مجازاتهای اسلامی مورد بحث و بررسی قرار گیرد .

کلید واژه : حق الله ، حق الناس ، مجازاتهای اسلامی ، حدود ، دیه ، قصاص ، مجازاتهای باز دارنده

۱	بخش اول : مفهوم حق و اقسام آن .....
۲	فصل اول - کلیات .....
۳	گفتار اول - مقدمه .....
۵	گفتار دوم - تعریف مسأله .....
۵	گفتار سوم - اهمیت و ضرورت موضوع .....
۶	گفتار چهارم - انگیزه انتخاب موضوع .....
۶	گفتار پنجم - پیشینه تحقیق .....
۶	گفتار ششم - فرضیه های تحقیق .....
۶	گفتار هفتم - اهداف تحقیق .....
۶	گفتار هشتم - روش تحقیق .....
۶	گفتار نهم - دشواری های تحقیق .....
۸	فصل دوم - مفهوم حق .....
۹	گفتار اول - معانی حق .....
۹	الف - تعریف لغوی حق .....
۹	- ریشه یابی واژه حق .....
۱۰	ب - تعریف اصطلاحی حق .....
۱۳	گفتار دوم - منشأ حق .....
۱۴	گفتار سوم - ارکان حق .....
۱۵	فصل سوم - آیا حق دارای وحدت معنا است یا تعدد معانی؟ .....
۱۶	وحدت معنا یا تعدد معانی کلمه حق .....
۱۷	فصل چهارم - اقسام حق فردی .....
۱۸	گفتار اول - تقسیم حق به اعتبار قیود و عوارض آن .....
۱۸	۱. حق معلق و حق منجز .....
۱۸	۲. حق حال و مؤجل .....

۱۸	..... حق ثابت و متزلزل
۱۹	..... حق موقت و دائم
۱۹	..... گفتار دوم - تقسیم حق به اعتبار موضوع آن
۱۹	..... ۱. حقوق مالی و حقوق غیر مالی
۱۹	..... ۲. حق عینی اصلی و حق عینی تبعی
۲۰	..... ۳. حق ارتفاق
۲۰	..... ۴. حق انتفاع
۲۰	..... ۵. حق رهنی
۲۰	..... ۶. حق دینی
۲۱	..... ۷. حق مطلق و نسبی
۲۱	..... گفتار سوم - اقسام حق به اعتبار حقوقی و قضائی
۲۲	..... فصل پنجم - رابطه حق و تکلیف
۲۳	..... چه رابطه ای بین حق و تکلیف وجود دارد؟
۲۳	..... الف - نظریه تکلیف محوری (نظریه سکولاریزی)
۲۵	..... ب - نظریه تساوی حق و تکلیف
۲۷	..... فصل ششم - سوء استفاده از حق
۲۸	..... مفهوم و موارد سوء استفاده از حق
۲۸	..... مفهوم سوء استفاده از حق
۲۸	..... تاریخچه سوء استفاده از حق
۲۹	..... گفتار اول - سوء استفاده از حق در حقوق اسلام
۳۰	..... گفتار دوم - سوء استفاده از حق از دیدگاه فقها
۳۱	..... گفتار سوم - سوء استفاده از حق از دیدگاه حقوقدانان
۳۱	..... گفتار چهارم - سوء استفاده از حق در حقوق ایران
۳۳	..... فصل هفتم - اقسام حق به اعتبار حقوقی و قضائی (تقسیم حق به اعتبار صاحب آن) .....
۳۴	..... گفتار اول - حق الله و حق الناس و اقسام آنها

۳۵	.....	- تعریف حق الله به حقوق عمومی صحیح نیست
۳۷	.....	گفتار دوم - تفاوت و تمایز حق الله و حق الناس
		گفتار سوم - اگر دو حق یعنی حق الله و حق الناس جمع گردند و فقط انجام یکی مقدور باشد کدام مقدم است؟
۴۱	.....	
۴۳	.....	گفتار چهارم - نحوه ی تشخیص حق الله و حق الناس
۴۳	.....	گفتار پنجم - مقام تشخیص دهنده حق الله و حق الناس
۴۸	.....	گفتار ششم - رابطه حق الله و حق الناس
۴۹	.....	نتیجه گیری
۵۰	.....	بخش دوم : مفهوم مجازات و اقسام آن
۵۱	.....	پیشگفتار
۵۲	.....	سابقه اعمال مجازات
۵۵	.....	فصل اول - مفهوم مجازات
۵۶	.....	گفتار اول - معنای مجازات
۵۶	.....	الف - مجازات از لحاظ لغوی
۵۶	.....	ب - مجازات در اصطلاح حقوقی
۵۷	.....	گفتار دوم - اصول و ویژگی های مجازاتها
۵۷	.....	الف - اصل غیر قابل گذشت بودن جرائم(ضرورت اجرای مجازات)
۵۷	.....	دلایل اصل غیر قابل گذشت بودن جرائم(ضرورت اجرای مجازات)
۵۷	.....	اصل و دلایل اصل غیر قابل گذشت بودن جرائم در حقوق اسلام
۵۹	.....	ب - اصل قانونی بودن جرائم و مجازاتها
۶۱	.....	اصل قانونی بودن جرائم و مجازاتها در حقوق ایران
۶۱	.....	منابع اصل قانونی بودن جرائم ومجازاتها در شریعت اسلام
۶۲	.....	ج - اصل شخصی بودن مجازاتها
۶۳	.....	د - اصل تساوی مجازاتها
۶۳	.....	ه - اصل قطعی بودن مجازاتها و اجرای آن
۶۳	.....	گفتار سوم - اهداف مجازاتها

۶۴	..... دلائل تغییر ناپذیری و عفو ناپذیری حدود
۶۵	..... اهمیت و بازدارندگی از دیدگاه اسلام
۶۵	..... اهمیت قسط و عدل در اسلام
۶۸	..... فصل دوم - حقوق جزا
۶۹	..... گفتار اول - تعریف حقوق جزا
۷۰	..... گفتار دوم - موضوع حقوق جزا
۷۰	..... گفتار سوم - فایده حقوق جزا
۷۱	..... گفتار چهارم - اهداف حقوق جزا
۷۲	..... گفتار پنجم - تقسیمات حقوق جزا
۷۴	..... فصل سوم - ویژگی های آیین دادرسی کیفری اسلام
۷۸	..... فصل چهارم - کیفر در رابطه با ارزشهای راستین اسلام
۷۹	..... گفتار اول - اهمیت و ارزش دین و جان و عقل و ناموس از نظر اسلام
۷۹	..... گفتار دوم - اهمیت نظام کیفری اسلام
۸۱	..... گفتار سوم - ویژگی های نظام کیفری اسلام
۸۱	..... ۱. الهی بودن
۸۱	..... ۲. ولایی بودن
۸۱	..... ۳. دو بعدی بودن
۸۲	..... ۴. انسانی و اخلاقی بودن
۸۲	..... ۵. ثبات و تحول
۸۴	..... فصل پنجم - اقدامات تأمینی و تربیتی
۸۵	..... گفتار اول - تعریف اقدامات تأمینی و تربیتی
۸۶	..... گفتار دوم - ویژگی های اقدامات تأمینی و تربیتی
۸۶	..... گفتار سوم - وجوه اشتراک اقدامات تأمینی و تربیتی با مجازاتها
۸۷	..... گفتار چهارم - تفاوت و تمایز بین مجازاتها و اقدامات تأمینی و تربیتی
۸۸	..... گفتار پنجم - اهداف اقدامات تأمینی و تربیتی

۹۰	..... گفتار ششم - اقسام اقدامات تأمینی و تربیتی
۹۱	..... نتیجه گیری
۹۲	..... بخش سوم : مجازاتهای اسلامی
۹۳	..... پیشگفتار
۹۵	..... فصل اول - حدود
۹۶	..... گفتار اول - مفهوم و موارد حدود
۹۶	..... الف - تعریف حدود از لحاظ لغوی
۹۷	..... ب - تعریف اصطلاحی حد
۹۹	..... گفتار دوم - اهمیت اجرای حد در حقوق اسلام
۱۰۰	..... گفتار سوم - انواع جرائم حدی
۱۰۱	..... گفتار چهارم - موارد حدود در قانون مجازات اسلامی
۱۰۲	..... گفتار پنجم - ادله اثبات حکم حدود و موارد سقوط آن ها
۱۱۹	..... گفتار ششم - چند قاعده کلی در مورد حدود
۱۲۰	..... نتیجه گیری
۱۲۱	..... فصل دوم - قصاص
۱۲۲	..... گفتار اول - مفهوم قصاص
۱۲۲	..... الف - تعریف قصاص از لحاظ لغوی
۱۲۲	..... ب - تعریف قصاص از لحاظ اصطلاحی
۱۲۴	..... گفتار دوم - موارد تعلق قصاص
۱۲۴	..... مصادیق قتل عمد در کلام فقها
۱۲۵	..... گفتار سوم - موارد تعلق قصاص در قانون مجازات اسلامی
۱۲۵	..... گفتار چهارم - شرایط قصاص
۱۲۵	..... گفتار پنجم - شرایط قصاص در قانون مجازات اسلامی
۱۲۶	..... گفتار ششم - راه های ثبوت قتل
۱۲۷	..... راه های ثبوت قتل طبق قانون مجازات اسلامی

۱۲۷	..... گفتار هفتم - موارد سقوط قصاص
۱۲۸	..... گفتار هشتم - فرق بین قصاص و حد
۱۲۹	..... گفتار نهم - جنبه حق الهی و حق الناسی در قصاص
۱۲۹	..... گفتار دهم - جنبه حق الهی و حق الناسی قصاص در قوانین موضوعه ایران
۱۳۲	..... نتیجه گیری
۱۳۳	..... فصل سوم - تعزیرات
۱۳۴	..... گفتار اول - مفهوم تعزیرات
۱۳۴	..... الف - تعریف لغوی تعزیر
۱۳۵	..... ب - تعریف اصطلاحی تعزیر
۱۳۷	..... گفتار دوم - وجوه اتفاق و افتراق حد و تعزیر
۱۳۸	..... گفتار سوم - منظور از کمتر بودن تعزیر چیست؟
۱۴۰	..... گفتار چهارم - آیا مجازات تعزیری فقط تازیانه است؟
۱۴۰	..... گفتار پنجم - ادله اثبات حکم تعزیر
۱۴۱	..... گفتار ششم - اقسام تعزیر
۱۴۲	..... گفتار هفتم - اقسام تعزیر بر اساس صاحب حق
۱۴۳	..... گفتار هشتم - موارد سقوط مجازات در تعزیرات
۱۴۴	..... گفتار نهم - دلایل اجرای حدود و تعزیرات
۱۴۴	..... گفتار دهم - حق الله و حق الناس در تعزیرات
۱۴۶	..... نتیجه گیری
۱۴۷	..... فصل چهارم - مجازات های بازدارنده
۱۴۸	..... گفتار اول - تعریف مجازات های بازدارنده
۱۴۸	..... گفتار دوم - تفاوت مجازات های بازدارنده و تعزیر
۱۵۱	..... گفتار سوم - اقسام مجازات های بازدارنده و تاثیر حق الله و حق الناس بر آنها
۱۵۳	..... نتیجه گیری
۱۵۴	..... فصل پنجم - دیات

۱۵۵	..... گفتار اول - تاریخچه دیه
۱۵۵	..... گفتار دوم - مفهوم دیه
۱۵۵	..... الف - تعریف لغوی دیه
۱۵۶	..... ب - تعریف اصطلاحی دیه
۱۵۷	..... گفتار سوم - موارد پرداخت دیه
۱۵۸	..... گفتار چهارم - ماهیت دیه
۱۵۸	..... گفتار پنجم - وجوه افتراق دیه با جزای نقدی
۱۶۰	..... گفتار ششم - موارد سقوط دیه و ثبوت تعزیر
۱۶۱	..... گفتار هفتم - آیا دیه مجازات است یا راه ترمیم خسارت؟
۱۶۱	..... الف - دیه صرفاً نوعی مجازات است
۱۶۱	..... ب - دیه راه ترمیم خسارت است
۱۶۲	..... ج - دیه مجازات و راه ترمیم خسارت است
۱۶۲	..... آثار مترتب بر این تقسیم بندی
۱۶۳	..... گفتار هشتم - جنبه حق الهی و حق الناسی در دیات
۱۶۴	..... نتیجه گیری
۱۶۵	..... فهرست الفبایی منابع و مأخذ

بخش اول

مفهوم حق واقسام آن

فصل اول

کلیات تحقیق

گفتار اول : مقدمه

از آغاز پیدایش بشر ، مسأله تخلف و هنجار شکنی و سرپیچی از دستورات ، قوانین و آداب و رسوم همواره وجود داشته است و متعاقب آن مؤاخذه و مجازات متخلف و مجرم نیز مطرح بوده است . در این میان ادیان آسمانی به منظور ایجاد امنیت و مبارزه با ظلم و ستم و استقرار عدالت در جوامع بشری ، نقش بسزایی ایفا نموده اند، به گونه ای که می توان گفت در واقع ، قوانین موجود بیش از همه ساخته و پرداخته ادیان الهی بوده است . پیامبران الهی کهن ترین معلمان بشر بوده اند و سهم بسزایی در تمدن کنونی بشر داشته اند . بدون تردید ، خوی نفسانی و غریزه خود خواهی و سود جویی و در یک کلمه خصیصه حب ذات و تعصبات و دیگر احساسات بی حد و مرز بشری ، انگیزه ای بس نیرو مند ، برای تجاوز به جان و مال دیگران و به طور کلی حقوق فردی و اجتماعی انسان ها است . شکی نیست که با وجود چنین خصایص و حالات درونی در بشر ، امنیت و آرامش که از نیازهای اولیه انسان است ، تأمین نمی گردد و انسان همواره در اضطراب و خوف و ترس ، روزگار را سپری نماید .

در چنین شرایطی ، حکمت پروردگار ایجاب می کند که به منظور جلوگیری از فساد و تباهی در زمین قوانینی وضع نموده و اجرای آن را به ید قوه ی قاهره ای بسپارد ، تا جامعه انسانی بتواند در سایه ی آن قوانین با امن و آسایش زندگی نموده و عدالت در جامعه اقامه شود ؛ چرا که به قول قرآن « اعدلوا هو اقرب للتقوی » (مائده / ۱۲)

از آنجایی که ضرورت وضع قوانین در جامعه امری مسلم و مفروغ عنه می باشد و تعدی به حقوق دیگران می بایست تعدیل شود ، لذا قانون گذار اسلام در راستای اجرای عدالت و جلوگیری از ظلم و ستم ، قوانین جزایی و کیفری را تقنین نموده است ، تا در این میان حقوق الهی و انسانی تأمین گردیده و همگی در آسایش و امنیت روحی به سر برده و در جهت تحقق تعالی علمی و معنوی و مادی برآیند از این رو تأثیر حق اللّهی و انسانی را در قانون گذاری مجازاتهای اسلامی به وضوح مشاهده می نماییم .

بعد از به ثمر رسیدن انقلاب شکوهمند اسلامی ، قانون مجازات اسلامی جایگزین قوانین آزمایشی سال ۱۳۰۴ و اصلاحی ۱۳۵۲ گردید، در نتیجه مجازاتهای شرعی یعنی حدود ، قصاص ، دیات و تعزیرات جایگزین مجازاتهای عرفی شد . با توجه به اینکه در حقوق اسلام ، حقوق به حق الله و حق الناس تقسیم می شود ، نه به حقوق مدنی و جزایی و با توجه به اهمیت این دو در شریعت اسلام ، شایسته است که تعریف دقیقی از اینها ارائه گردد و رابطه بین آنها شناخته شود ، تا در نتیجه محاکم قضایی بهتر بتوانند بر اساس آنها احکام را صادر نموده و کمتر آراء متناقض و متفاوت صادر گردد . متأسفانه پس از گذشت چندین سال از پیروزی انقلاب اسلامی و با توجه به اهمیت فوق العاده حق الله و حق الناس در شریعت اسلام ، هنوز پژوهش جداگانه ای در این باره انجام نشده است . لذا نگارنده بر آن شد که موضوع پایان نامه خود را بررسی و پژوهش در باره تأثیر حق الله و حق الناس قرار دهد ، با شد که گرهی از مشکلات قضایی را بگشاید و قدمی در این راه برداشته شود و مقدمه ای

برای پژوهش های بعدی باشد . نگارنده در این پایان نامه ابتدا به معانی کلمه حق پرداخته و رابطه حق الله و حق الناس را بررسی نموده و همچنین مجازاتهای اسلامی را تعریف کرده و اهداف آنان بیان داشته است و سر انجام هم به تأثیر حق الله و حق الناس پرداخته است .

گفتار دوم - تعریف مسأله

کتب لغت حق را به معنی راست کردن ، یقین نمودن ، و چیزی ثابت که انکار آن روا نباشد و معانی دیگر تعریف نموده اند و جمع آن حقوق می باشد .

حق الله فقط متعلق به خدا است و به هیچ فرد دیگری اختصاص ندارد و از جمله آثار آن این است که عفو از آن و ابراء آن و صلح بر آن جایز نیست . و شامل عبادات ، عقوبات ، کفارات و غیره می شوند . و در اصطلاح فقه ، امری است که مخالفت آن ، اجرا حد یا تعزیر را ایجاب می کند و به موجب آن بسیاری از تکالیف که صرفاً نفع فعلی دارند ، متوجه مکلفین می گردند . و در مقابل حق الناس می باشند . حق الناس ، حقی که فقط متعلق به افراد می باشد و یا آنچه آدمی سزاوار آن است و از جمله آثار آن عبارتند از اینکه عفو از آن صحیح می باشد و ابراء آن و همچنین صلح بر آن جایز است مثل ؛ ارث ، دین ، نفقه ، شفعه ، دیه ، ضمان ، حبوه و امثال آن .

در این پژوهش ، به منظور بررسی آثار حق الله و حق الناس بر مجازات های اسلامی ، مجازات های مختلف را ، از حیث حق الله و حق الناس بودن تعیین و آثار ناشی از آنها را بیان خواهیم نمود .

در این جا به چند سؤال مهم در این باره اشاره می نماییم :

- ۱ . آیا حق الله و حق الناس در منابع فقهی حصری هستند یا تمثیلی ؟
- ۲ . چه رابطه ای بین حقوق و حق الله و حق الناس وجود دارد ؟
- ۳ . در صورت تعارض حق الله و حق الناس ، کدام مقدم است ؟
- ۴ . حق الله و حق الناس چه تأثیری بر قوانین کیفری و مدنی دارند ؟
- ۵ . آیا حق الله و حق الناس بر تقسیم قوانین ، به کیفری و مدنی تأثیر دارند یا خیر ؟

گفتار سوم - اهمیت و ضرورت موضوع

با توجه به این که قوانین کشور ما طبق احکام اسلام پایه ریزی شده است و حق الله و حق الناس تأثیر فوق العاده بر مجازات های اسلامی دارند ، بررسی و تبیین دقیق و موشکافانه ی این موضوع با استفاده از احکام و قواعد فقهی و حقوق موضوعه ایران ، ضروری به نظر می رسد .

در این تحقیق سعی و تلاش خواهد شد که این موضوع مورد بحث و بررسی قرار داده شود ، تا در فرایند دادرسی به کیفیت بالاتر و مطلوبتر که خواسته ی کلیه ی متهمان و دادرسان و بازپرسان می باشد ، نایل آییم .

گفتار چهارم - انگیزه انتخاب موضوع

انگیزه نگارنده در این پژوهش عمدتاً پاسخ به شبهات و سؤالاتی است که در محاکم قضایی و بررسی پرونده ها پیرامون این موضوع با آنها مواجه شده و این سؤال مطرح می شود که چرا با وجود این که احکام قضایی و قوانین کیفری بر اساس اسلام پایه ریزی شده است ، توجهی به حق الله و حق الناس نشده و قانونگذار تعریف دقیقی از آنها ارائه نکرده است ؟

گفتار پنجم - پیشینه ی تحقیق

راجع به تأثیر حق الله و حق الناس بر مجازاتهای اسلامی ، در کتب فقهی و حقوقی مطالبی به طور پراکنده مطرح شده ، اما در این باره تحقیق کامل و جداگانه ای صورت نگرفته است . از آنجا که حق الله و حق الناس ، تأثیری غیر قابل انکار بر مجازات های اسلامی دارند ، بررسی دقیق و انفکاک بین آنها و تعیین حدود و ثغور آنها ، می تواند به شفاف سازی حقوق کیفری اسلام ، کمک شایانی نموده و باعث عملکرد بهتر سیستم قضایی شود .

گفتار ششم - فرضیه های تحقیق

در این تحقیق با توجه به پرسش های مطرح شده چهار فرضیه دنبال می شود که عبارتند از :

- ۱ . حق مولویت اقتضای وضع قوانین آمرانه نسبت به مکلفین را دارد .
- ۲ . حق الله و حق الناس در تقسیم قوانین به کیفری و مدنی مؤثر است .
- ۳ . حق الله و حق الناس مندرج در کتب فقهی حصری نیستند .
- ۴ . برخی جرایم تعزیری حق الله و برخی حق الناس هستند .

گفتار هفتم - اهداف تحقیق

اهداف این تحقیق عبارتند از :

- ۱ . نقد و بررسی و سنجش فرضیات مطرح شده .
- ۲ . مرز بندی روشن نسبت به حقوق الله و حقوق الناس .
- ۳ . تسهیل فرایند دادرسی با تعیین مجازاتها بر اساس حق الله و حق الناس .

گفتار هشتم - روش تحقیق

این تحقیق با روش توصیفی با مراجعه به منابع معتبر و دست اول فقها و حقوق دانان و مجموعه قوانین موضوعه به روش کتابخانه ای از نوع توصیفی و تحلیلی صورت می پذیرد. همچنین از وسایل آموزش الکترونیکی و سایت های پژوهشی اینترنتی و مقالات مربوطه در این موضوع استفاده شده است .

گفتار نهم - دشواریهای تحقیق

از جمله موانع و دشواریها و مشکلات این پژوهش ، می توان به موارد ذیل اشاره نمود :

۱. عدم تعریف جامع و مانع از حق الله و حق الناس .
۲. اختلاف آراء فقها و حقوق دانان اسلامی در باره تعاریف ارائه شده در این موضوع .
۳. تشتت و عدم وحدت رویه در آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور و ... .
۴. فقدان کتب تألیفی جداگانه در باره موضوع مورد بحث .